



Dato: 20. juni, 2024

Til: Landbruks- og matdepartementet, Klima- og miljødepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet

Fra: Sabima, Norsk Friluftsliv, Norges Jeger- og Fiskerforbund, WWF Verdens naturfond

Høringssvar angående regjeringens forslag til revidert gjødselregelverk «høring av forslag til ny forskrift om lagring og bruk av gjødsel mv. (gjødselbrukforskriften)

Innledning

Vi takker med dette for muligheten til å gi innspill i høringen av forslag til ny gjødselbrukforskrift. Våre organisasjoner har et stort engasjement for bevaring og restaurering av norsk kyst- og vassdragsmiljø, og har helt siden vannforskriften ble introdusert i norsk forvaltning vært aktive bidragsytere i arbeidet med å oppfylle vanddirektivets mål.

Avrenning av nitrogen og fosfor fra landbruket er et betydelig miljøproblem som påvirker helsen til vassdrag og fjorder i Norge. Tilførsel av for mye næringsstoffer fra landbruket er en av de fire viktigste årsakene til dårlig økologisk tilstand i mange vannforekomster. Når overskudd av disse næringsstoffene renner av jordene og havner i elver, innsjøer og fjorder, kan det føre til eutrofiering, en prosess hvor vannet får for mye næringsstoffer. Dette fremmer oppblomstring av alger og andre vannplanter, som kan blokkere sollys og redusere oksygeninnholdet i vannet. Resultatet er en forverring av levekårene for naturlig tilhørende fisk og andre vannlevende organismer, fiskedød og tap av biologisk mangfold.

Et konkret eksempel er Oslofjorden, som lider under press fra næringsstoffer som fosfor og nitrogen. Denne avrenningen bidrar til eutrofiering, som reduserer vannkvaliteten, ødelegger leveområder, og fører til algeoppblomstringer som kan være giftige. Oslofjorden er en kilde til rekreasjon, turisme, og fiske; aktiviteter som gir betydelige økonomiske inntekter og økt livskvalitet for befolkningen. Det er hele 1,6 millioner mennesker som har Oslofjorden som sitt lokalmiljø, og det er en sterk befolkningsvekst området rundt fjorden. Det er derfor et svært viktig område for dem som bor, jobber, driver med friluftsliv og har sin arbeidsplass langs fjorden. Hvis vi fortsetter å prioritere intensiv matproduksjon uten å adressere avrenningen, risikerer vi å miste disse verdifulle ressursene. Vi er derfor glad for at regjeringen har lagt frem en Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv¹ og vil understreke viktigheten av at denne følges opp.

I naturkrisens tidsalder kan ikke Norge ha et ensidig fokus på matproduksjon på bekostning av natur og naturgoder. Mens matproduksjon er essensielt for nasjonal sikkerhet og økonomi, må vi erkjenne de omfattende naturverdiene som intakte økosystemer tilbyr, samt at matsikkerhet til syvende og sist er avhengig av en velfungerende natur. Vassdrag og kystnære strøk som ikke er negativt påvirket av avrenning fra landbruket, gir viktige økosystemtjenester som rent drikkevann,

¹ <https://www.regjeringen.no/contentassets/7e80a758716344cbbb97adc5c7c27f18/t-1571b.pdf>

rekreasjonsmuligheter, og leveområder for fisk og annet dyreliv. Disse tjenestene er uvurderlige for samfunnet, og deres forringelse kan ha langsiktige negative konsekvenser. I naturrisikoutvalgets rapport² beskrives de alvorlige konsekvensene naturtap kan føre til, både for menneskelig velferd og for økonomisk aktivitet.

For å bekjempe eutrofiering og forbedre vannkvaliteten, er derfor nødvendig med en helhetlig tilnærming som legger til grunn de essensielle funksjoner og goder som sunn, fungerende natur har. Eutrofiering forårsaker store økonomiske kostnader, spesielt knyttet til reiseliv, fiskeri og fritidsfiske i og langs vann og fjorder. Tiltak for å redusere tilførselen av nitrogen og fosfor fra landbruket er derfor avgjørende, ikke bare for miljøet, men også for samfunnet. Intakte vassdrag og kystområder fungerer som naturlige renseanlegg som filtrerer forurensninger, opprettholder biologisk mangfold, og støtter både landbruk og andre samfunnsbehov. Konsekvensene av avrenning og overgjødning påvirker også friluftsliv og opplevelsesverdiene til vassdrag og fjorder. Forurensning og lavere oksygenivåer reduserer fiskebestander og andre akvatiske organismer, mens algeoppblomstringer kan gjøre vannet uegnet for bading og annen rekreasjon. Bevaring av et sunt vannmiljø er derfor viktig både for økosystemene og for å opprettholde befolkningens livskvalitet og tilknytning til naturen.

Derfor er det viktig at kravene i gjødselbrukforskriften faktisk bidrar til å nå Naturavtalens mål, og vi minner om Naturavtalens mål 7:

Innen 2030 redusere risikoene for og negative konsekvenser av forurensning fra alle kilder til nivåer som ikke skader naturmangfold og økosystemfunksjoner og -tjenester og samtidig vurdere kumulative effekter, blant annet ved å redusere tapet av næringsstoffer til miljøet til det halve, herunder gjennom en mer effektiv bruk og fordeling av næringsstoffer, ved minst å halvere den samlede risikoen fra pesticider og svært farlige kjemikalier, inkludert gjennom en integrert og vitenskapsbasert skadedyrkontroll der det tas hensyn til matsikkerhet og levekår, og ved å forhindre, redusere og arbeide for å eliminere plastforurensning.

Det foreliggende utkastet til forskrift er et enormt viktig skritt i riktig retning, men vi påpeker at den ikke er nok til å ta Norge til en slik tilstand i 2030.

Vårt hørings svar er delt inn i følgende:

1. Støttede endringer
2. Ikke støttede endringer
3. Anbefaling om økonomiske virkemidler
4. Våre kommentarer til andre innkomne hørings svar til ny gjødselbrukforskrift
5. Våre øvrige anbefalinger

1. Støttede endringer:

1.1. Innstramming av spredetidspunkt (kapittel 4.3.2):

- 1.1.1. Vi støtter forslaget om å korte ned spredetidspunktet til perioden 1. mars til 1. september. Dette vil redusere risikoen for avrenning av næringsstoffer til vassdrag og fjorder, noe som er viktig for å hindre eutrofiering og forurensning av våre vannforekomster.
- 1.1.2. Kravet om å høste eller etablere plantevekst etter siste spredning bidrar også til å redusere risikoen for næringsstofftap.

² <https://www.regjeringen.no/contentassets/a653320aa3f949038bb0e7ad92de1234/no/pdfs/nou202420240002000dddpdfs.pdf>

1.2. Reduksjon av fosforgrensene (kapittel 5.3):

- 1.2.1. Forslaget om å innføre strengere fosforgrensener, spesielt den trinnvise innstrammingen, er avgjørende for å redusere fosforbelastningen i jord og vann. Vi støtter forslaget om differensierte grenser avhengig av geografisk område, da dette tar hensyn til lokale forhold og behov.
- 1.2.2. Likevel mener vi at forskriftens foreslåtte fosforgrensener er for høye. Vi mener at det ikke skal spres mer enn 2,0 kg fosfor per dekar og år i Troms og Finnmark, og ikke mer enn 2,5 kg fosfor per dekar og år i resten av landet, etter 2030.
- 1.2.3. Vi støtter også forslaget om å kreve dokumentert behov for tilførsler over lovlig grense og at slike tilfeller skal kreve enkelttillatelse.

1.3. Krav til journalføring og jordprøver (kapittel 6):

- 1.3.1. Innføring av krav til journalføring over faktisk disponering av gjødselvarer og standardiserte krav til jordprøver hvert fjerde år er viktige tiltak for å sikre en bedre overvåking og forvaltning av næringsstoffer. Dette vil bidra til å minimere risikoen for overgjødsling og forurensning.

1.4. Plassering av gjødselanlegg og driftsbygninger (§ 4):

- 1.4.1. Vi ser behov for en definisjon på hva som skal regnes som flomutsatt, for å sikre at gjødselanlegg og driftsbygninger plasseres på en måte som reduserer risikoen for avrenning til vann og vassdrag.

1.5. Krav til utforming av lager for husdyrgjødsel og annen organisk gjødsel (§ 7):

- 1.5.1. Vi støtter de strengere kravene til utforming av lager for husdyrgjødsel og annen organisk gjødsel, da dette er viktig for å redusere avrenning til vann og vassdrag.

1.6. Vegetasjonssone som er båndlagt mot spredning (§ 17):

- 1.6.1. Vi støtter at det ikke tilføres gjødsel i vegetasjonssone mot vassdrag, men ønsker at "vegetasjonssone" byttes ut med kun "sone". I tillegg savner vi en faglig begrunnet breddeangivelse til til denne sonen, som minimerer sannsynligheten for at eventuell avrenning ikke blir fanget opp av kantvegetasjonen. I innmarksbeite anser vi 6 meter som alt for lite, og savner en faglig begrunnelse for breddeangivelse her også.

1.7. Adgang til høyere fosfortilførsel for særlig fosforkrevende vekster (§ 21):

- 1.7.1. Vi ser utfordringer med vannkvalitet i områder med grønnsaksproduksjon og mener at foreslått forskriftstekst bør tydeliggjøres når det gjelder beregning av gjødslingsnivå og avbøtende tiltak. Det er viktig å sikre klare retningslinjer for hvordan gjødslingsnivået skal beregnes og hvilke avbøtende tiltak som skal iverksettes.

1.8. Krav til lagerkapasitet (§ 12):

- 1.8.1. Det er viktig med god lagerkapasitet for å kunne ha fleksibilitet for å få til riktig gjødsling. For bønder som driver med gris og korn, vil det i praksis være behov for 12 måneders lagringskapasitet, da det vil være et begrenset tidsvindu å få ut gjødsel i den senere delen av spredsesongen.

1.9. Krav til håndtering av næringsholdig væskeoverskudd fra innendørs husdyrhold og veksthus (§ 10):

- 1.9.1. Det er positivt at det tas inn krav til håndtering av næringsholdig væskeoverskudd fra innendørs husdyrhold og veksthus. Kravet om at utslipp skal begrenses slik at det ikke medfører forurensning bør presiseres nærmere i forskriftstekst eller veiledning.

1.10. **Uttak og analyse av jordprøver (§ 29):**

- 1.10.1. Det er positivt at resultatet av jordprøver skal innrapporteres til et offentlig register. Det er viktig å avklare hvem som skal ha innsyn i data fra et slikt register, og om dette skal være offentlig tilgjengelig informasjon.

1.11. **Myndighet til å gi forskrift og fatte enkeltvedtak (§ 31):**

- 1.11.1. Det er positivt at noe myndighet etter forskriften flyttes til Statsforvalteren. Det er viktig med kjennskap til lokale forhold og en rask saksbehandlingstid i saker der det er nødvendig i forhold til jordbruksdrift. For å hensynta lokale forhold vil det ofte være nødvendig med dialog med landbruksforvaltningen i kommunene.

2. **Ikke støttede endringer:**

2.1. **Mulighet for forlenget spredefrist i visse områder (kapittel 4.3.2):**

- 2.1.1. Vi er skeptiske til forslaget om at statsforvalteren kan forskriftsfeste en forlenget spredefrist om høsten i områder med sen vår. Selv om dette kan redusere økonomiske belastninger for enkelte jordbruksforetak, mener vi at det vil øke risikoen for avrenning og forurensning, spesielt i perioder med økt nedbør. Strengere reguleringer bør være prioritert for å sikre beskyttelse av vannmiljøet.

3. **Anbefaling om økonomiske virkemidler**

Vi bemerker oss i de andre innkomne høringssvarene at det uttrykkes betydelige bekymringer over de økonomiske byrdene og praktiske utfordringene som bøndene vil møte. Mange høringssvar påpeker at de økonomiske og praktiske konsekvensene for bøndene ikke er godt nok belyst, og at det er behov for mer detaljert informasjon om hvordan de nye kravene vil påvirke både store og små gårdsbruk. Bekymringene er spesielt knyttet til behovet for økt lagerkapasitet, transportkostnader, dokumentasjonskrav og tilpasning til regionale klimatiske forhold. Vi støtter oppfordringen til mer omfattende og detaljerte konsekvensutredninger for å sikre at de økonomiske byrdene blir rettfærdig fordelt og håndterbare for jordbruksnæringen og dens administrasjoner. Det bør tilbys økonomiske insentiver og virkemidler for å kunne møte de nye kravene.

En sentral bekymring er kostnadene knyttet til nødvendige investeringer i økt lagerkapasitet for gjødsel. Flere bønder, spesielt de som nylig har investert i utvidelser eller nye bygg, vil bli pålagt kostbare oppgraderinger for å oppfylle de nye kravene. Selv om det er utfordrende å finne nøyaktige tall for hvor mange som vil bli berørt, er det tydelig at kostnadene vil være betydelige.

Transportkostnadene er en annen stor bekymring. Strengere krav til spredetidspunkt og spredeareal kan føre til økte transportkostnader, da bøndene må frakte gjødsel over lengre avstander for å finne tilstrekkelig areal. Dette er spesielt problematisk i områder med høy husdyrtetthet og begrenset tilgjengelig jordbruksareal. Transportkostnadene øker også på grunn av behovet for å benytte biogassanlegg for behandling av overskuddsgjødsel. Vi mener at det bør etableres tilskudd for å dekke kostnadene ved leie eller transport av gjødsel til andre områder, og at administrasjonene bør få økte midler til å håndtere den økte administrative byrden ved behandling av flere dispensasjonssøknader på grunn av mangel på areal. At bønder må frakte gjødsel over lengre avstander for å finne tilstrekkelig areal har også en negativ effekt på klimagassutslipp fra landbruket ved at det øker bruken av drivstoff og dermed CO₂-utslippene.

Det påpekes også at de utvidede kravene til dokumentasjon og journalføring vil påføre bøndene økte administrative kostnader. Implementering av balanse gjødsling krever nøyaktig dokumentasjon og jordprøvetaking, som medfører både tidsbruk og kostnader for analyse og rapportering. Små gårdsbruk vil være spesielt hardt rammet, da de ofte har mindre administrativ kapasitet til å håndtere økte dokumentasjonskrav. Vi mener at det bør etableres en ordning som gir bøndene kostnadsfri hjelp til dette gjennom rådgivningstjenester eller subsidier til nødvendige teknologiske løsninger.

4. Våre kommentarer til andre innkomne høringsvar til ny gjødselbrukforskrift

Innen 11. juni var det registrert 34 høringsvar til forslaget for den nye forskriften på høringsiden til regjeringen³, hvorav man kunne kategorisere disse som innsendt fra kommuneinstanser, landbruksorganisasjoner, fylkeskommuner, vannområder, samt et fra Regelrådet.

Blant de innkomne høringsvarene registrerer vi en bred enighet om at den nye forskriften er et viktig skritt mot å forbedre vannkvaliteten og redusere miljøbelastningen fra landbruket. Samtidig er det påpekt et klart behov for tilpasninger, økte ressurser, og mer fleksibilitet for å sikre at forskriften kan gjennomføres effektivt uten å påføre landbruksnæringen unødvendige byrder. Kritikkpunkter inkluderer de økonomiske og administrative byrdene, behovet for fleksibilitet i spredetidsbegrensninger, og krav til lagerkapasitet og støtte for nødvendige oppgraderinger. Det er også et ønske om mer grundige utredninger og vurderinger av alternative tiltak for å sikre at de foreslåtte løsningene er gjennomførbare og effektive.

Vi undertegnede støtter mange av de foreslåtte tiltakene, men understreker behovet for strenge miljøbeskyttelsestiltak og tilstrekkelige ressurser for å sikre effektiv implementering.

Følgende er våre generelle kommentarer til disse høringsvarene, basert på en analyse av de høringsvarene.

4.1. Kommuner, basert på 18 høringsvar fordelt på flere kommuner

4.1.1. Vi støtter den generelle anerkjennelsen av behovet for en ny forskrift, men understreker at miljøhensyn må prioriteres høyt for å beskytte biomangfoldet og naturgodene i vassdrag og fjorder.

4.1.2. Bekymringer om økonomiske og administrative byrder er forståelige, men miljøbeskyttelse må veie svært tungt i en tid der naturkrisen er tiltagende. Vi mener at tilstrekkelige ressurser og støtteordninger må etableres for å hjelpe bøndene med å oppfylle de nye kravene uten å kompromittere miljømålene.

4.1.3. Vi støtter behovet for fleksibilitet i spredetidspunktet, men denne fleksibiliteten må balanseres med tiltak for å minimere avrenning og beskytte vannkvaliteten.

4.1.4. Fosforgrensene må opprettholdes eller styrkes for å forhindre eutrofiering av vannforekomster. Vi er negative til å lempe på disse grensene, da dette kan ha alvorlige miljøkonsekvenser.

4.2. Landbruksorganisasjoner, basert på 4 høringsvar

³ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/revidert-gjodselregelverk-horing-av-forslag-til-ny-forskrift-om-lagring-og-bruk-av-gjodsel-mv.-gjodselbrukforskriften/id3030198/?showSvar=true&term=&page=1&isFilterOpen=true>

- 4.2.1. Vi forstår behovet for fleksibilitet og praktiske løsninger, men miljøhensyn må prioriteres. Vi støtter innskrenking av spredetidspunktet for å redusere risikoen for avrenning.
- 4.2.2. Fosforgrenser er avgjørende for å forhindre eutrofiering. Vi mener at strenge fosforgrenser må opprettholdes og at unntak kun gis i svært begrensede tilfeller, basert på dokumenterte behov.
- 4.2.3. Økt lagerkapasitet og bedre gjødselhåndtering er viktige tiltak for å beskytte miljøet. Vi støtter investeringer og støtteordninger for å hjelpe bøndene med å oppgradere infrastrukturen.
- 4.2.4. Effektiv journalføring og dokumentasjon er nødvendig for å sikre sporbarhet og ansvarlighet i gjødselhåndteringen. Vi støtter digitale løsninger for å lette denne byrden.

4.3. Fylkeskommuner, basert på 2 høringssvar

- 4.3.1. Vi støtter anerkjennelse av behovet for en ny forskrift for å beskytte vannkvaliteten.
- 4.3.2. Økonomiske konsekvenser er en viktig faktor, men miljøbeskyttelse må være prioritet. Vi støtter investeringsmidler for å hjelpe landbruket med nødvendige oppgraderinger.
- 4.3.3. Vi er enige i behovet for rådgivning og oppfølging, og understreker at tilstrekkelige ressurser må settes av for å sikre effektiv implementering.
- 4.3.4. Løsninger for overskuddsgjødsel, som transport til biogassanlegg, er nødvendige for å redusere miljøbelastningen. Vi støtter slike tiltak og investeringer i biogassanlegg.

4.4. Vannområder, basert på 2 høringssvar

- 4.4.1. Vi støtter fokus på strengere nitrogenbegrensninger for å beskytte vannkvaliteten. Det er viktig at alle sårbare områder inkluderes.
- 4.4.2. Økt lagerkapasitet er nødvendig for å hindre avrenning og beskytte vannmiljøet. Vi oppfordrer til støtte for slike investeringer.
- 4.4.3. Effektiv journalføring og oppfølging er avgjørende for å sikre ansvarlighet og redusere miljøpåvirkningen. Tilstrekkelige ressurser må settes av til kommunene og landbruksaktører for å sikre dette.
- 4.4.4. Vi støtter vannområde Morsa sine konkrete forslag til definisjoner som bør inkluderes i forskriften for å sikre klarhet og forutsigbarhet, samt behovet for en enhetlig opplæring for landbruksforvaltningen.

4.5. Regelrådet

- 4.5.1. Vi anerkjenner Regelrådets fokus på økonomiske konsekvenser, men understreker at miljøhensyn må prioriteres for å beskytte vassdragenes biologisk mangfold og naturgoder inkludert opplevelsesverdi.
- 4.5.2. Alternative tiltak som balansejødsling og biogassanlegg er viktige og må støttes med klare implementeringsplaner. Vi støtter en grundigere utredning av slike tiltak.
- 4.5.3. Vi er enige i behovet for å sikre at tiltakene er praktisk gjennomførbare og støtter investeringer i miljøvennlige infrastruktur som kan redusere miljøpåvirkningen.

5. Våre øvrige anbefalinger

5.1. Tiltak mot klimaendringer:

5.1.1. Vi anbefaler at det legges større vekt på tiltak som reduserer klimagassutslipp fra gjødsellager og -spredning. Dette inkluderer å fremme bruk av dekkesystemer som hindrer ammoniakktutslipp og andre klimagasser.

5.2. Økt bruk av miljøvennlige gjødselspredningsmetoder:

5.2.1. For å minimere risikoen for næringsstoffavrenning og jorderosjon, bør det gis økonomiske insentiver til bruk av miljøvennlige spredningsmetoder som slangespredning og nedmolding.

5.3. Styrket oppfølging og tilsyn:

5.3.1. For å sikre at forskriften etterlevs, bør det settes av tilstrekkelige ressurser til kommunene for tilsyn og kontroll. Dette inkluderer oppfølging av journalføring og jordprøvetaking.

5.4. Begrensninger for nitrogen i sårbare områder (§ 19):

5.4.1. Vi mener at begrensninger for nitrogen også bør gjelde mineralgjødsel, og at hele nedslagsfeltet til Oslofjorden inkluderes. Dette er viktig for å redusere nitrogenbelastningen og forbedre vannkvaliteten i Oslofjorden.

6. Avslutning

Vi undertegnede setter stor pris på arbeidet med å revidere gjødselbrukforskriften og muligheten til å komme med innspill. Avrenning av nitrogen og fosfor fra landbruket er et alvorlig miljøproblem som påvirker helsen til vassdrag og fjorder i Norge. Forringelse av disse har langsiktige negative konsekvenser for både økologi og samfunn. En helhetlig tilnærming til naturgrunlaget er nødvendig for å opprettholde de viktige økosystemtjenestene som intakte vassdrag og kystområder tilbyr, inkludert rensing av vann og opprettholdelse av biologisk mangfold.

Vi håper våre synspunkter og anbefalinger blir tatt i betraktning for å sikre en bærekraftig forvaltning av våre ferskvannsressurser og redusere miljøpåvirkningen fra jordbruket. Vårt fokus er å beskytte naturen samtidig som vi sikrer at landbruket kan fortsette å være produktivt. Intakte økosystemer er essensielle for samfunnets velferd og økonomiske aktivitet, og det er som må legges til grunn for å oppnå en balanse mellom matproduksjon og bevaring av naturen. En helhetlig tilnærming er nødvendig for å håndtere de samlede effektene og sikre bærekraft.

Med vennlig hilsen,

Christian Steel, generalsekretær Sabima
Siri Parmann, fagsjef Norges Jeger- og Fiskerforbund
Bente Lier, generalsekretær Norsk Friluftsliv
Karoline Andaur, generalsekretær WWF Verdens naturfond

Kontaktperson: Christian Steel, christian.steel@sabima.no